Türk Edebiyatı
İSİMLER SÖZLÜĞÜ

TÜRK EDEBİYATI

İSİMLER SÖZLÜĞÜ

1. CİLT

AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ

CamScanner ile tarandı

Türk Edebiyatı

İSİMLER SÖZLÜĞÜ

www.teis.yesevi.edu.tr

CamScanner ile tarandı

Ansiklopedi Dizisi

YAYIN NO: 01

TÜRK EDEBİYATI İSİMLER SÖZLÜĞÜ

Destekleyici Kurumlar

Ahmet Yesevi Üniversitesi - T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. Mustafa İsen

Yayın Koordinatörleri

Emine Sıdıka Toptaş

Harun Sarıgül

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü - Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, 2022

568 s. ; 19x27,5 cm. – (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi. Ansiklopedi dizisi; yayın no: 01)

ISBN: 978-9944-237-88-8 (Takım)
ISBN: 978-9944-237-89-5 (1. Cilt)

© Ahmet Yesevi Üniversitesi
Mütevelli Heyet Başkanlığı

Aşağı Öveçler Mah. 1314. Cad. No: 19 06460 Çankaya /ANKARA
Tel: (0 312) 216 06 00 - (0 312) 216 06 01 • Faks: (0312) 223 34 29
www.ayu.edu.tr • yayinlar@yesevi.edu.tr

Kitapta ifade edilen fikir ve görüşler sadece yazarlarına ait olup,
Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı ile
Kültür ve Turizm Bakanlığının görüşlerini yansıtmazlar.

Tasarım Baskı

SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd. Şti.
Tel: 0312 472 37 73-74
sfn@sfn.com.tr • www.sfn.com.tr

✔ Sınırlı Sayıda: 120 adet basılmıştır.

CamScanner ile tarandı

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

TÜRK EDEBİYATI İSİMLER SÖZLÜĞÜ

1. CİLT

AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİ

CamScanner ile tarandı

TÜRK EDEBİYATI İSİMLER SÖZLÜĞÜ I

(Başlangıçtan 20. Yüzyıla)

PROJE EKİBİ

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ

Prof. Dr. Mustafa İsen (Başkan)
Prof. Dr. Osman Horata
Prof. Dr. M. Öcal Oğuz
Prof. Dr. Mehmet Arslan (ö. 2019)
Prof. Dr. Filiz Kılıç
Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak

EDİTÖRLER

YAZILI EDEBİYAT / DİVAN EDEBİYATI

Başlangıç-15. Yüzyıl

Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz
Doç. Dr. Sibel Üst
Doç. Dr. Mehmet Gürbüz

16. Yüzyıl

Prof. Dr. Mustafa İsen
Prof. Dr. Filiz Kılıç
Prof. Dr. Tuncay Bülbül
Prof. Dr. Tuba Durmuş

17. Yüzyıl

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak
Prof. Dr. Atabey Kılıç
Prof. Dr. Ayşe Yıldız

18. Yüzyıl

Prof. Dr. Osman Horata
Prof. Dr. M. Fatih Köksal

19. Yüzyıl

Prof. Dr. Mehmet Arslan (ö. 2019)
Prof. Dr. Mehtap Erdoğan

ÂŞIK VE TEKKE EDEBİYATI

Başlangıç-16. Yüzyıl

Prof. Dr. Öcal Oğuz
Dr. Tuba Saltık Özkan

17. Yüzyıl

Prof. Dr. Metin Ekici
Doç. Dr. Selcan Gürçayır Teke

18. Yüzyıl

Prof. Dr. Ali Berat Alptekin (ö. 2019)
Dr. Hilal Erdoğan Aksu

19. Yüzyıl

Prof. Dr. Ali Yakıcı
Dr. Öğr. Üyesi Emine Çakır

CamScanner ile tarandı

TÜRK EDEBİYATI İSİMLER SÖZLÜĞÜ II

(20. Yüzyıldan Günümüze: 1860-1985)

PROJE EKİBİ

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ

Prof. Dr. Mustafa İsen (Başkan)
Prof. Dr. Yakup Çelik (Başkan Yardımcısı)
Prof. Dr. M. Öcal Oğuz
Prof. Dr. Fazıl Gökçek
Prof. Dr. Gonca Gökalp Alpaslan
Prof. Dr. Mustafa Kurt
Prof. Dr. Osman Horata (Danışman)
Prof. Dr. Tuba Durmuş (Danışman)

EDİTÖRLER

AŞIK VE TEKKE EDEBİYATI
Prof. Dr. M. Öcal Oğuz
Prof. Dr. Metin Ekici
Prof. Dr. Ali Yakıcı
Prof. Dr. Ali Duymaz
Prof. Dr. Dilaver Düzgün
Prof. Dr. Esma Şimşek
Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan
Prof. Dr. Abdulkadir Emeksiz
Prof. Dr. Ali Berat Alptekin
Prof. Dr. Hamiye Duran
Doç. Dr. Evrim Ölçer Özlünel
Dr. Öğr. Üyesi Doğan Kaya
Dr. Öğr. Üyesi Yeliz Özay
Dr. Öğr. Üyesi Emine Çakır
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Erman Aral
Dr. Gözde Tekin
Dr. Hilal Erdoğan Aksu

1800-1900
Prof. Dr. Fazıl Gökçek
Doç. Dr. Şerife Çağın
Doç. Dr. Özlem Nemutlu
Dr. Öğr. Üyesi Halef Nas
Dr. Öğr. Üyesi Emine Tuğcu

1901-1930
Prof. Dr. Yakup Çelik
Prof. Dr. Nihayet Arslan
Dr. Öğr. Üyesi Çilem Tercüman
Araş. Gör. Esengül Sağlam Can

1931-1960
Prof. Dr. Yakup Çelik
Prof. Dr. Salim Çonoğlu
Prof. Dr. Gonca Gökalp Alpaslan
Doç. Dr. Soner Akpınar
Dr. Öğr. Üyesi Koray Üstün
Dr. Öğr. Üyesi Nurtaç Ergün Atbaşı

1961-1985
Prof. Dr. Baki Asiltürk
Prof. Dr. Mustafa Kurt
Dr. Öğr. Üyesi Beyhan Uygun Aytemiz
Dr. Öğr. Üyesi Bahanur Garan Gökşen
Dr. Öğr. Üyesi Dinçer Apaydın

BALKAN YAZAR VE ŞAİRLERİ
Prof. Dr. Mustafa İsen
Prof. Dr. Tuba Durmuş

TÜRK DÜNYASI
Prof. Dr. Orhan Söylemez
Doç. Dr. Samet Azap

ÇOCUK EDEBİYATI
Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Şimşek
Saadet Çetin

POLİSİYE - BİLİM KURGU
Prof. Dr. Seval Şahin Gümüş
Doç. Dr. Didem Ardalı Büyükarman
Dr. Banu Öztürk

TEKNİK EDİTÖR
Emine Sıdıka Toptaş

YAZILIM
Şevket Çalışkan & Hidayet Tütüncü

CamScanner ile tarandı

Ünver, İsmail (1989). "Ahmed Rıdvân". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 123-124.

Yılmaz, Nebi (2006). *Ahmed-i Rıdvân- Rıdvâniyye*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/ 10668/ ahmed-i-ridvan-ridvaniyye.html [Erişim tarihi: 24.12.2014].

Ömer Savran

AHMED-İ RÛMÎ

(d. ?/? - ö. 1041/1631-1632)

divan-tekke şairi

(Divan-Tekke / 17. Yüzyıl / Anadolu-Osmanlı-Türkiye)

Ahmed. Akhisar'da doğmuştur (Erdoğru 1994: 2). Akhisarî veya Saruhanî olarak anılmaktadır (Bursalı Mehmed Tahir 1333: 26). Halvetiyye tarikatinden bir şeyh olup mücahid ve müttaki bir zat olduğu vurgulanmaktadır (Erdoğru 1994: 2). H. 1041 (m. 1631-1632)'de vefat etmiştir. Mezarı da Akhisar'daki Uzuntaş kabristanındadır (Bursalı Mehmed Tahir 1333: 26).

Eserleri Arapça ve Farsça olup tamamı yazma hâlindedir. Bursalı Mehmed Tahir'de (1333: 26; Erdoğru 1994: 3) ve muhtemelen buradan naklen, yazma kataloglarında ona ait gibi kaydedilen *Dekâ'iku'l-Hakâ'ik* isimli eser onun değil, h. 750 (m. 1349)'da vefat eden ve Hindistan'da Mevleviliği yaymaya çalışan Ahmed-i Rûmî isimli başka bir sufiye aittir (Yazıcı 1989: 131).

Eserleri şunlardır:

1. *Mecâlisü'l-Ebrâr ve Mesâlikü'l-Ahyâr*: Arapça'dır. İmam Begâvî'nin *Mesâbihü's-Sünne* isimli eserinden seçilmiş yüz hadisin mutasavvıfâne şerhi olup yazarın en meşhur eseridir (Erdoğru 1994: 2-3; Cunbur 2002: 193-194).

2. *Hâşiye alâ Tefsîr-i Ebu's-Suud min Sûre-i Rum ilâ Sûre-i Duhan (Talikat)*: *Ebu's-Suud Tefsiri* üzerine Rum suresinden Duhan suresine kadar yazılmış Arapça bir açıklamadır (Erdoğru 1994: 3; Cunbur 2002: 193).

3. *Şerh-i Dürrü'l-Yetim mine't-Tecvîd li'l-Birgivî*: Arapça, tecvid hakkında bir eserdir.

4. *Risâletü't-Taklîd*: Cunbur, tasavvuf hakkında olduğunu yazıyorsa da (2004: 194), eser yazma kataloglarında tespit edilememiştir.

5. *Risâle fi Zikri'l-Lisân ve Kalb*: Adından fakihler ve mutasavvıflar arasında daimi bir tartışma konusu olan olan zikrin nasıl yapılması gerektiğine dair bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Yazma kataloglarında tespit edilememiştir.

6. *Risâle-i Duhâniyye*: Cunbur, tasavvuf hakkında olduğunu bilgisini veriyorsa da (2004: 194), eser yazma kataloglarında bulunamamıştır.

7. *Risâle-i Riyâiyye*: Cunbur, tasavvuf üzerine olduğunu kaydetmekteyse de (2004: 194), eser yazma kataloglarında tespit edilememiştir.

8. *el-Müennesat*: Arapça gramer kitabıdır (https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=80443).

9. *Mir'ât Hâşiyesi*: Fıkıh hakkındaki meşhur *Mir'ât* isimli esere yaplımış bir açıklamadır (Erdoğru 1994: 3)

10. *Binâ Şerhi*: Sarf ilmine dair *Sarf* isimli esere yapılmış bir şerhtir (Erdoğru 1994: 3).

Bursalı Mehmed Tahir, risalelerinin büyük bir kısmını içeren bir mecmuanın İzmir Müftü Câmii Kütüphanesi'nde olduğunu ve kendisinin de bu risaleleri gördüğünü yazıyorsa da (Erdoğru 1994: 3) yazma kataloglarında izine rastlanmamıştır.

Kaynakça

Bursalı Mehmed Tahir (1333). *Osmanlı Müellifleri I*. İstanbul: Maarif-i Umûmiye Nezareti Yay.

Cunbur, Müjgân (2004). "Ahmed-i Rûmî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. C. I. Ankara: AKM Yay. 194.

Erdoğru, M. Akif (hzl.) (1994). *Bursalı Mehmed Tahir bin Rifat, Aydın Vilâyetine Menbûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli*. İzmir: Akademi Kitabevi Yay.

Yazıcı, Tahsin (1984). "Ahmed-i Rûmî". *İslâm Ansiklopedisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 131.

Gürol Pehlivan

AHMEDCAN AŞİRİ

(d. 1938 / ö. -)

yazar, drama yazarı

(Yeni Edebiyat / 20. Yüzyıl / Türkiye Dışı)

Almatı Eyaleti Şelek İlçesinin Malıbay köyünde doğdu. 1956'da Panfilov Kolejinden, 1961'de C.M. Kirov Kazak Devlet Üniversitesinin Filoloji Fakültesinden, 1965'te Ibıray Altınsarın Pedagojik Araştırma Enstitüsünden mezun oldu. 1961-1962 yıllarında Kazak Radyosunda editörlük, yüksek lisans eğitimi sonrası Talgar bölgesinde öğretmenlik yaptı. 1969'da SSC Yazarlar Birliği üyesi oldu. 1970-1982 yıllarında *Komünizm Sancağı Gazetesi*nde edebiyat ve sanat bölüm başkanlığı,1982'de Kazakistan Yazarlar Birliğinde (KYB) başkan yardımcılığı yaptı.

1986'da 9. Sovyet Yazarlar Birliği Kongresinde KYB yönetim kurulu sekreteri seçildi. KYB'de parti

CamScanner ile tarandı

sekreteri, Almatı Eyaletinde parti komitesi üyesi ve SSCB Edebiyat fonu yönetim kurulu üyesi, *Prostor* dergisinde editör kurulu üyesi oldu.1991-1995 yıllarında "Arzuw" dergisinin baş editörü, 2002'de Kazakistan devlet komisyonu üyesi, 2006-2007 yıllarında KYB'nin Uygur edebiyatı bölüm başkanı ve yönetim kurulu üyesi olarak çalıştı.

1988'de Kazakistan SSC'nin Yüksek Sovyet Konseyinin onur ödülüne, 1994-2005 yıllarında Kazakistan Cumhuriyeti devlet payesine, 2003'te "İlham Ödülü"ne, 2012'de KYB'nin uluslararası "Alaş Ödülü"ne layık görülen Aşiri "Seçkin Emek Madalyası" ve "Astana Madalyası" aldı. "Sanat Adamı" ve "Yılın Yazarı" unvanlarını kazandı.

Eserleri çeşitli dillere çevrildi ve Türk lehçelerine aktarım yapıldı.

Eser Adı	*Basım yılı*	*Eser türü*
Osılay Ömir Sürgim Keledi	1965	Hikâye
Munı Umıta Almaymın	1969	Hikâye
Solmaytın Gülder	1977	Hikâye
Jalğız Jalbız	1980	Roman
Nur Ana	1988	Hikâye
İdiqut	2003	Roman
Baurçuk Art Tekin	2013	Roman
Dili Ziya	2013	Roman
İdikut	2014	Roman
Tağdir	2016	Hikâye

Kaynakça

KORAŞ, Hikmet (2014). "Kazakistan'da Çağdaş Uygur Edebiyatı, Uygur Yazar ve Dramaturg Ahmetcan Aşiri (Aşirov)". *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 3: 117-127.

https://adebiportal.kz/ru/authors/view/593 (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

http://uighur.narod.ru/uigur1/Akhmetzhan-Ashirov.html (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

http://www.wnwu.org/index.php/kz/bizdi-m-sheler/33-akhmetzhan-ashiri (Erişim Tarihi: 09.12.2018)

https://massaget.kz/video/adebiet_alemi/kitaphana/985/ (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

https://el.kz/kz/news/archive/kazak-topra%C4%9F%C4%B1nda-uygur-edebiyat%C4%B1 (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

http://www.dolunaydergi.com/2016/03/28/kazakistanli-uygur-yazar-ahmetcan-asirinin-idukut-romani-tanitildi/ (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

http://www.elarna.net/koru_kk.php?tur=30&id=440103&qolfon=jok (Erişim Tarihi: 25.12.2018)

Esra Yavuz

AHMEDÎ

(d. ?/? - ö. ?/?)

divan şairi

(Divan/Yazılı Edebiyat / Başlangıç-15. Yüzyıl / Çağatay)

Timurlular yönetiminde gelişen Orta Asya Türkçesinin temsilcilerindendir. Şair tezkirelerinde ve tarihî kaynaklarda adına rastlanmayan Ahmedî'nin doğum ve ölüm tarihi, hatta yaşadığı dönem hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Eserinin üslup özelliklerinden onun 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılmaktadır. Adının veya mahlasının *Ahmedî* olduğunu eserinde kendisi belirtmiştir (Eraslan 1986: 129). Metindeki bir beytinden hareketle onun Şâhruh Mîrzâ zamanında yaşadığını ileri süren Eckmann (1964: 323-324), aynı dönemdeki içki yasağını da bu görüşüne delil olarak göstermiştir.

Ahmedî'nin bilinen tek eseri, sonradan *Telli Sazlar Münâzarası* olarak adlandırılan mesnevîsidir. Nesir hâlindeki kısa bir mukaddime ve 130 beyitten oluşan manzumenin tek nüshası, Londra British Museum'daki bir mecmuanın 321b-328b varakları arasındadır. Mesnevî, aruzun *müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. *Tanbure, ud, çeng, kopuz, rebâb, gıçek, kingir* gibi telli sazlar arasındaki atışmaya dayanan, hacim bakımından küçük, ancak edebî değeri yüksek olan metin, Rüstemov (1963: 299-305), Alpay (1972), Eraslan (1986) ve Bodrogligeti (1987) tarafından yayımlanmıştır. *Telli Sazlar Münâzarası*, Çağatay edebiyatının klasik öncesi dönem eserlerindeki müşterek yazı dili özelliklerini taşımaktadır. Mesnevîsinde sembolik bir dili ustalıkla kullananan Ahmedî; kuvvetli ve canlı ifadesi, başarılı üslubu, akıcı dili, sağlam müzik bilgisi ve seçtiği ilgi çekici konu ile bu küçük manzumeyi dikkat çekici hâle getirmiş başarılı bir şairdir.

Eserlerinden Örnekler

Kobuz Özini Ta'rîf Kılıp Tanbûreni Ta'rîz Kılganı

Ortada keldi kobuz-ı bî-karâr
Didi minin tig kanı bir pîr-i kâr
Işk gülistânıda min andelîb
Nâle-i zârımga muhibtür habîb
Min kibi yok murg-ı suhen-sâz-ı ışk
Cümle makâm içre digen râz-ı ışk
Memleket-i hüsnde şeh-zâdeler
Meşgale-i dehrdin âzâdeler
Barça musâhib mana şâm [u] seher
Yok zürefâ ehline mindin güzer
Cümle yigit yahşı dur[ur] çâkerim

CamScanner ile tarandı